

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ประเทศชาติจะพัฒนาไปอย่างมั่นคงถาวรนั้นต้องอาศัยกำลังคนในชาติที่มีความรู้ความสามารถ อันเป็นผลมาจากการได้รับการศึกษาอบรมที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานเป็นสำคัญ มีหลายๆครั้งที่เรามองเห็นว่าการศึกษาคือเพียงดอกผลของการเศรษฐกิจ นั่นก็คือ เราคิดเอาเองว่า ถ้าบ้านเมืองมีความเจริญในด้านเศรษฐกิจดีขึ้น จะทำให้มีการศึกษาคืบคลานขึ้นด้วยคือเห็นว่าเศรษฐกิจต้องดีก่อนแล้วการศึกษาก็จะดีตาม แต่แท้จริงแล้วเราคงต้องมองว่าการศึกษาคือได้ทั้งสองอย่าง คือเป็นดอกผลจากเศรษฐกิจ ในเวลาเดียวกันมันก็เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ทำให้เศรษฐกิจของชาติเจริญได้ด้วย (กมล สุคประเสริฐ, ม.ป.ป.)

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าต่อไปได้นั้น มีหลายประการซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อเนื่องซึ่งกันและกัน และองค์ประกอบที่ถือว่าสำคัญไม่แพ้ส่วนอื่นก็คือ องค์ประกอบทางด้านทรัพยากรมนุษย์ มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสำคัญที่สุด ซึ่งหากประเทศได้มีประชากรที่มีคุณภาพแล้ว ประเทศนั้นก็จะมีคุณภาพก้าวหน้าอย่างแน่นอน คุณภาพของประชากรนั้นไม่เพียงแต่การที่ประชากรมีความรู้ ความสามารถทางด้านวิชาการ หรือทางด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ได้หมายรวมถึงการที่ประชากรมีความรู้ที่คู่กับคุณธรรมด้วย เพราะหากประชากรมีความรู้มากแต่ขาดคุณธรรมแล้ว ประเทศชาติก็จะประสบปัญหาเพราะความรู้เหล่านั้นอย่างแน่นอน

ดังนั้นการศึกษาก็จะเป็นการดำเนินการด้วยกระบวนการทุกอย่าง ที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมอื่นๆ ตามค่านิยมและคุณธรรมในสังคม คาร์เตอร์ วี. กูด (1973 : 202 อ้างถึงใน บทบาททางการศึกษาของสื่อมวลชน, ม.ป.ป.) การศึกษามุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งทางด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านสังคม ควบคู่กันไปทั้งในระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม โดยพัฒนาคนให้มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ตลอดจนการเคารพและรักษากฎเกณฑ์ของสังคม ทำงานด้วยความอดทนมากกว่าที่จะหวังผลสำเร็จด้วยวิธีลัดที่ขาดคุณภาพ อีกทั้งส่งเสริมให้คนยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวศาสนาที่ตนนับถือ หรืออาจกล่าวได้ว่าการศึกษาคือกระบวนการที่มุ่งสร้างคนให้เป็นประชากรที่เก่ง ดี และมีสุข

จากความสำคัญของการศึกษาพอที่จะให้เห็นได้ว่าการศึกษานั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ จากความสำคัญของการศึกษาดังที่กล่าวมานั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ต้องดำเนินการดูแล และควบคุมให้การจัดการศึกษานั้นเป็นไปตามจุดมุ่งหมายและความต้องการของชุมชน ของสังคม รวมถึงตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศชาติ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสนองความต้องการของผู้เรียนหรือผู้ศึกษาเป็นสำคัญ

การที่จะดำเนินการจัดการศึกษาให้ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวมานั้นจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งตรงกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปรับปรุง 2545 หมวด 6 โดยเฉพาะในมาตรา 48 ที่กำหนดไว้ว่า

“มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และได้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมี การจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 :37)

นอกจากจะเป็นการสนองตอบเจตนารมณ์ของพรบ.การศึกษาแล้ว การดำเนินการเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษายังถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ละเลยไม่ได้เพราะการประกันคุณภาพเป็นการรับรองถึงมาตรฐานคุณภาพในทุกๆ ด้านของการจัดการศึกษา หรือของ โรงเรียน เพื่อให้ชุมชนหรือผู้ปกครอง หรือผู้บริโภคที่มาในฐานะของผู้ประกอบการที่รับนักเรียนหรือนักศึกษาที่ผ่านการศึกษาจากสถาบันดังกล่าวมาทำงานในหน่วยงานของตน หรือศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของตน และเหนือสิ่งอื่นใดคือการประกันคุณภาพเพื่อการรับรองมาตรฐานนั้นเป็นกระบวนการที่จะช่วยในการตรวจสอบระบบการบริหารงานของโรงเรียนเพื่อค้นหาจุดบกพร่องที่เกิดขึ้นในกระบวนการต่างๆ ซึ่งจะออกมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการนำผลการประเมินนั้นไปพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนต่อไป

ผลที่อาจเกิดขึ้นหากขาดการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาคือ เราจะไม่สามารถประกันได้เลยว่า การบริหารจัดการในโรงเรียนต่างๆ เหล่านั้นมีประสิทธิภาพที่สมบูรณ์เอื้อต่อการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่พึงพอใจ เป็นที่ยอมรับกันว่าทั่วไปว่า กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนกระบวนการบริหารจัดการ โรงเรียนหรือสถานศึกษานั้นมีความสลับซับซ้อนที่ต้องอาศัยนักวิชาการการศึกษา ผู้รู้ ภูมิปัญญาจากชุมชน ทั้งภาครัฐและ

เอกชนเข้าช่วยเหลือเป็นอันมาก การจัดการศึกษาที่ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของโรงเรียนและครูฝ่ายเดียว อาจไม่สนองตอบความต้องการของชุมชนและประเทศชาติได้(กมล สูดประเสริฐ, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้การขาดการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาชี้ให้เห็นความบกพร่อง ในการบริหารจัดการการศึกษา ที่ผู้บริหารในระดับต่างๆ มิได้มุ่งเน้นที่คุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาเท่าที่ควร ส่งผลให้กำลังคนของชาติขาดความรู้ความสามารถที่จะแข่งขันในสังคมโลก ขาดความรู้ที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ไม่สามารถสื่อสารที่ถูกต้อง ขาดทักษะในการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุและผล อันเป็นผลให้ประเทศชาติต้องตกอยู่ในสภาวะ วิกฤต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการวิกฤตในด้านการศึกษาเอง (กมล สูดประเสริฐ, ม.ป.ป.) ซึ่งส่งต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ส่วนใดของประเทศ ดังนั้นการประกันคุณภาพการศึกษาจะเป็นเครื่องยืนยันอย่างหนึ่งว่าการศึกษาจะมีคุณภาพ มาตรฐานระดับใด ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ซึ่งมีองค์ประกอบที่แตกต่าง กันไม่ว่าจะเป็น เชื้อชาติ ศาสนา ประเพณีหรือวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นก็ตาม

ประเทศไทยมีพื้นที่ประกอบด้วย 76 จังหวัด ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกัน ไปตามปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเชื้อชาติ ด้านศาสนาหรือวัฒนธรรม ดังนั้นจึงต้องการ การพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนที่อยู่ใน พื้นที่นั้นๆ

จังหวัดชายแดนใต้ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา จังหวัดสตูล จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และมีสภาพการ ดำเนินชีวิตที่เป็นแบบวิถีมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยม ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในสถาบันปอเนาะ ซึ่งสถาบันปอเนาะบางแห่งนั้นได้แปลสภาพเป็น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน เพราะการส่งบุตรหลานโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจะทำให้สามารถศึกษาได้ทั้งความรู้ที่เป็นศาสนาและสามัญควบคู่กันไป โดยเฉพาะ การศึกษาระดับพื้นฐานที่มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องเรียน

การจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่ เหมือนกับจังหวัดอื่นในประเทศไทย อาจจะมีที่แตกต่างกันบ้างก็คือ การที่ประชาชนส่วนใหญ่นั้น นับถือศาสนาอิสลาม จึงนิยมส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทำให้ ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มีจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่าพื้นที่อื่น แต่อย่างไรก็ดี การจัดการศึกษาส่วนใหญ่ก็ยังคงยึดแนวทางการจัดการศึกษาเดียวกันคือ แนวทางที่ กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ โดยการกระจายอำนาจยังเขตพื้นที่การศึกษาในการรับผิดชอบ ของโรงเรียน หรือในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับและประเภทการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 (2546) ได้แบ่งการศึกษาในระบบที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ การศึกษาระดับก่อนประถม การศึกษาระดับประถม การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งระดับมัธยม แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับมัธยมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญศึกษา กับประเภทอาชีวศึกษา

การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือว่าระดับอุดมศึกษานั้น มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ การที่จะจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพนั้นจะต้องมีแนวทางการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐาน เพื่อรับรองคุณภาพของการจัดการศึกษา ซึ่งระบบประกันคุณภาพที่ดีที่สุดนั้น แท้จริงแล้วน่าจะเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นมาเองในองค์กรเป็นเรื่องของการ “สำรวจและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง” จนกลายเป็นกลไกการประกันคุณภาพที่จริงจังยิ่งยกว่า กลไกใด ๆ จากภายนอก เพราะเกิดจากจิตวิญญาณและความห่วงหาอาทรคุณภาพของคนในองค์กรนั่นเอง โดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ

ซึ่งสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549) ได้เสนอแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการเรียนการสอน/การเรียนรู้ 3) ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา และ 4) ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานการศึกษาแต่ละด้าน ระบุตัวบ่งชี้สะท้อนคุณภาพการศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุมาตรฐานที่กำหนด และเชื่อมโยงกับภาระงานจริงในสถานศึกษา ในจุดเริ่มต้นสถานศึกษาควรปฏิบัติ ดังนี้ ประการแรก ประชาสัมพันธ์ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัย รวมทั้งมาตรฐานของเขตพื้นที่ที่กำหนดเพิ่มเติมให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองรับทราบ ลำดับที่สอง วิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาจากทุกส่วนที่มี ลำดับต่อมาคือ ระดมสรรพกำลังและสร้างพลังความร่วมมือ คัดกิจกรรม/โครงการ หรือกำหนดมาตรฐานให้เกิดการปฏิบัติ โดยเร็ว ขึ้นต่อมาคือ กำหนดมาตรฐานหรือเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ต่อมาจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติงานประจำปี ลำดับต่อมา ดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ ลำดับสุดท้ายคือ การประเมินผลการปฏิบัติงาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549)

ดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง โดยให้มีการบริหารจัดการทำงานที่เน้นคุณภาพ มีระบบการประเมินผลภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่าง

ต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด จากนั้นจึงจัดทำรายงานผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบทุกปี และต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อชี้จุดแข็ง จุดอ่อนให้สถานศึกษาได้พัฒนาคุณภาพต่อไป (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2545)

จากที่จุดเริ่มต้นของการประกันคุณภาพคือพระราชบัญญัติการศึกษา 42 หมวดที่ 6 มาตราที่ 47-51 ได้กำหนดเกี่ยวกับรูปแบบและหลักเกณฑ์ของมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา และให้จัดให้มีการประเมินคุณภาพจากองค์กรภายนอกอย่างน้อยหนึ่งครั้งในระยะเวลาห้าปี ซึ่งกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของไทยนั้นได้แบ่งเป็น 2 ระบบคือการดำเนินการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งต้องปฏิบัติ และการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษาจากองค์กรภายนอกซึ่งเป็นหน้าที่ของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ในการดำเนินการประเมินภายนอกแก่โรงเรียนเรียนและสถานศึกษาต่างๆที่รับผิดชอบ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ดำเนินการไปแล้ว ในการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาเพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษารอบแรก ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2544-2548

จากผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายนอกรอบแรก ศ.ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 1, 2549) เปิดเผยว่า จากการที่สมศ.ได้ทำการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบแรก พ.ศ. 2544-2548 จำนวน 30,010 แห่ง ขณะนี้ได้มีการสรุปผลการสังเคราะห์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาในระดับดังกล่าวแล้ว ซึ่งผลการประเมินได้ตอกย้ำถึงวิกฤติคุณภาพของการศึกษาไทยมากยิ่งขึ้น เพราะพบว่าสถานศึกษาประมาณ 2 ใน 3 ของสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินคุณภาพรอบแรก หรือประมาณกว่า 20,000 แห่ง ที่มีแนวโน้มไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำ โดยน่าจะเรียกได้ว่าเข้าขั้นโคม่า หรือเป็นโรงเรียน ICU ถึงกว่า 15,000 แห่ง ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กของรัฐที่อยู่ในชนบท ที่ขาดความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหาร เป็นโรงเรียนที่ถูกทอดทิ้งอย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีปัญหาขาดแคลนครูทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ แม้แต่ผู้บริหารถึงแม้จะผ่านมาตรฐานทางด้านภาวะผู้นำและการบริหารทั่วไป แต่ฝีมือในการบริหารวิชาการและการประกันคุณภาพภายในก็ยังไม่ได้มาตรฐาน(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 1, 2549)

ศ.ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ กล่าวต่อไปว่า ผลการประเมินที่พบถือได้ว่าเป็นปัญหาที่วิกฤติมากสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นการจะพัฒนาโรงเรียนไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าว โดยเฉพาะ โรงเรียน ICU ให้ได้ผลนั้น หากปล่อยให้หน่วยราชการทำก็คงไม่สามารถจะพัฒนา

โรงเรียนเหล่านั้นขึ้นมาได้ เพราะจากประเมินรอบสองที่เพิ่งผ่านไปกว่า 7,000 แห่ง ถึงแม้จะยังไม่ได้สรุปผลและรับรองผลการประเมินแต่ในเบื้องต้นก็พบว่า มีหลายโรงเรียนที่ไม่ได้นำผลการประเมินรอบแรกไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ทำให้ผลการประเมินรอบสองยังไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำทุกมาตรฐานเหมือนเดิม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 1, 2549)

จากการสรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก จึงพอที่จะเห็นคุณภาพของการจัดการศึกษาของประเทศในภาพรวมได้ และพบว่า ยังมีโรงเรียนจำนวนมากที่ไม่ได้สังเกตเห็นถึงการนำเอาผลการประเมินคุณภาพรอบแรกไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ผิดเป้าหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างยิ่ง แต่อาจเนื่องมาจากสาเหตุบางประการที่ทางโรงเรียนหรือสถาบันไม่สามารถนำผลการประเมินมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ขาดความพร้อมทางด้านบุคลากร ขาดความพร้อมทางด้านงบประมาณ หรือผู้บริหารบางท่านยังขาดความรู้ความเข้าใจในการนำผลการประเมินคุณภาพไปใช้ประโยชน์เป็นต้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆที่โรงเรียนหรือสถาบันสังกัดอยู่ น่าจะมีส่วนช่วยในการผลักดัน หรือส่งเสริมให้โรงเรียนหรือสถาบันได้ดำเนินการนำผลที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา และเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด และจะส่งผลต่อเนื่องไปยังการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้ได้เติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถสนองความต้องการของสังคมและพัฒนาประเทศชาติให้เจริญตามจุดหมายที่กำหนดได้

การที่จะพัฒนาการศึกษาให้ได้รับมาตรฐานในทุกๆด้านนั้นจะต้องคำนึงปัจจัยหลายๆด้านและปัจจัยที่ถือเป็นสิ่งที่สำคัญคืองบประมาณ ซึ่งค่อนข้างจะมีอยู่อย่างจำกัดนั้น การใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดนั้นเป็นสิ่งที่ทุกหน่วยงานต้องการเป็นอย่างยิ่ง และการที่ได้ทราบถึงลักษณะของสิ่งที่ต้องการพัฒนานั้นว่ามีคุณลักษณะอย่างไร มีความคล้ายหรือมีความแตกต่างกันอย่างไรในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละโรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกลุ่มโรงเรียนที่มีความคล้ายกันอยู่กลุ่มเดียวกัน และโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันอยู่กลุ่มต่างกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถพัฒนาโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวไปพร้อมๆกันและตรงกับความต้องการของแต่ละกลุ่มโรงเรียนมากที่สุด ซึ่งจะเป็นการลดทั้งระยะเวลา ลดงบประมาณ และสามารถพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของโรงเรียน โดยที่คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละกลุ่มโรงเรียนด้วย

งานวิจัยครั้งนี้จึงได้ดำเนินการจัดกลุ่มและค้นหาคุณลักษณะของกลุ่มโรงเรียนระดับประถมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ข้อมูลผลการประเมินภายนอกรอบแรกจากสมศ. และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อนำผลที่ได้ใช้

ในการวางแผนแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในกลุ่มของโรงเรียนที่ประสบปัญหาที่แตกต่างกันแต่ละกลุ่มต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกลุ่มโรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อจัดกลุ่มและค้นหาคุณลักษณะของกลุ่มโรงเรียนระดับประถมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้รับการประเมินภายนอกครั้งแรกจากสมศ.แล้ว
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกลุ่มโรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญและประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในด้านการพัฒนาการศึกษา หรือพัฒนาประเทศ โดยสามารถกล่าวถึงได้ดังนี้

1. สามารถแบ่งกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้มาตรฐาน เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเกณฑ์ และหาคุณลักษณะของแต่ละกลุ่ม เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในระดับประถมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. สามารถนำข้อมูลที่ได้นำไปเผยแพร่เพื่อใช้ประโยชน์ ในการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ในโรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงได้
3. ข้อมูลที่ได้สามารถเป็นสารสนเทศสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพการศึกษา เช่น สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์กรมหาชน)(สมศ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

4. สามารถนำข้อมูลที่นำไปพัฒนาระบบการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาที่สอนในวิชาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์หรือทางการศึกษา เช่น การบริหารการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา หรือการวิจัยทางการศึกษา เป็นต้น

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกลุ่มโรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยวิธีการวิเคราะห์การจัดกลุ่ม (Cluster Analysis) จากข้อมูลผลการประเมินภายนอกรอบแรกจากสมศ. ในกลุ่มโรงเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับ อนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกจากสมศ. แล้ว ระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2548 โดยผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสมศ. เป็นผู้ประเมินจำนวน 780 โรงเรียน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2549)

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ โรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือโรงเรียนที่จัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 1 ถึงช่วงชั้นที่ 2 ที่อยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกแล้ว จำนวนทั้งหมด 780 โรงเรียน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2549)

2. ตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการจำแนกกลุ่ม คือมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 14 มาตรฐาน โดยเป็นผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกที่ได้จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับ อนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่

2.1 ตัวแปรมาตรฐานด้านผู้เรียน 7 ตัวแปร ประกอบด้วย

1. มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

3. มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
4. มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
6. มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
7. มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

2.2 ตัวแปรมาตรฐานด้านครู 2 ตัวแปร ประกอบด้วย

1. มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

2.3 ตัวแปรมาตรฐานด้านผู้บริหาร 5 ตัวแปร ประกอบด้วย

1. มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา
2. มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
3. มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ
5. มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

มาตรฐานการศึกษา หมายถึง มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก:ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ใช้ในการประเมินภายนอกรอบแรก 3 ด้าน 14 มาตรฐาน

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียน ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับ อนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ตั้งอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ การศึกษาระดับก่อนประถม การศึกษาระดับประถม การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งระดับมัธยมแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับมัธยมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญศึกษา กับประเภทอาชีวศึกษา

การประเมินคุณภาพภายนอก หมายถึง การดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการประเมินภายนอก ซึ่งอาจเป็นนิติบุคคล คณะบุคคล หรือสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ประเมิน ภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกๆห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

โรงเรียน สข.(อิสลาม) หมายถึง โรงเรียนที่สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ที่จัดการศึกษาทั้งวิชาสามัญ และวิชาศาสนาควบคู่กัน ตั้งแต่ระดับอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6